

RAPPORT

2021

Nordmenns handel av sjokolade, godteri og alkoholfrie drikkevarer i utlandet

- En kartlegging av relevante kilder til informasjon om grensehandel og internetthandel fra utlandet, samt resultater fra en landsdekkende spørreundersøkelse i oktober 2020

Nordmenns handel av sjokolade, godteri og alkoholfrie drikkevarer i utlandet

- En kartlegging av relevante kilder til informasjon om grensehandel og internetthandel fra utlandet, samt resultater fra en landsdekkende spørreundersøkelse i oktober 2020

Marianne Hope Abel
Torunn Holm Totland
Hanne Løvdal Gulseth

Utgitt av Folkehelseinstituttet
Område for psykisk og fysisk helse
Avdeling for kroniske sykdommer og aldring
Mai 2021

Tittel:

Nordmenns handel av sjokolade, godteri og alkoholfrie drikkevarer i utlandet
– En kartlegging av relevante kilder til informasjon om grensehandel og internetthandel fra utlandet, samt resultater fra en landsdekkende spørreundersøkelse i oktober 2020

Forfattere:

Marianne Hope Abel
Torunn Holm Totland
Hanne Løvdal Gulseth

Publikasjonstype:

Rapport

Bestilling:

Rapporten kan lastes ned som pdf
på Folkehelseinstituttets nettsider: www.fhi.no

Grafisk designmal:

Per Kristian Svendsen og Grete Sømmer

Grafisk design omslag:

Fete Typer

ISBN elektronisk utgave: 978-82-8406-205-1

Emneord (MeSH): grensehandel, internetthandel, sukkervarer, alkoholfrie drikkevarer, Den nasjonale folkehelseundersøkelsen

Sitering: Abel MH, Totland TH, Gulseth HL. «Nordmenns handel av sjokolade, godteri og alkoholfrie drikkevarer i utlandet – En kartlegging av relevante kilder til informasjon om grensehandel og internetthandel fra utlandet, samt resultater fra en landsdekkende spørreundersøkelse i oktober 2020» [Norwegians' shopping of chocolate, candy and non-alcoholic beverages abroad – Mapping relevant sources of information on cross-border shopping and internet shopping from abroad, and results from a nationwide web-survey in October 2020] Rapport 2021. Oslo: Folkehelseinstituttet, 2021.

Innhold

Innhold	3
Oppdraget fra Helse- og omsorgsdepartementet til Folkehelseinstituttet (FHI)	4
Sammendrag	4
Executive Summary (English)	5
1 Innledning	6
2 Hva vet vi om grensehandelen fra tidligere?	7
2.1 Kvartalsvis grensehandel - SSB	7
2.2 Pilot september 2019 – «Dette handler vi for over grensa» - SSB	8
2.3 Kan «fortynningseffekt» brukes til å estimere grensehandelen?	10
2.4 Koronasituasjonen	11
3 Handel på internett fra utenlandske nettbutikker	11
4 Oppsummering – behov for å etablere en ny målemetode	12
5 Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2020 – en pilotundersøkelse av helse og levevaner i Norge inkludert en kartlegging av grensehandel og internetthandel i utenlandske nettbutikker	13
5.1 Utvalg og metode for å estimere grensehandel og internetthandel	13
5.1.1 Utvalg	13
5.1.2 Data på grensehandel og internetthandel	14
5.1.3 Ekstremverdier	14
5.1.4 Statistikk	15
5.2 Resultater	15
5.3 Fysisk grensehandel – dagsturer til utlandet uten overnatting	15
5.3.1 Sjokolade og godteri	16
5.3.2 Alkoholfrie drikkevarer	16
5.3.3 Nøyaktighet for oppgitte mengder	17
5.3.4 Utdanning og alder	18
5.4 Internetthandel	19
5.5 Estimer for «normalåret» 2019	21
5.6 Styrker og svakheter med kartleggingen	22
6 Svar på oppdraget fra Helse- og omsorgsdepartementet	23
Referanser	25
Forkortelser	25
Vedlegg 1: Internetthandel av sukkervarer – avgiftsregler 2020	26
Vedlegg 2: Spørsmål om grensehandel og internetthandel i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen – pilot 2020	27

Oppdraget fra Helse- og omsorgsdepartementet til Folkehelseinstituttet (FHI):

FHI fikk i Tildelingsbrevet for 2019 med videreføring i Tildelingsbrevet for 2020 i oppdrag å etablere et system for å innhente data for grensehandel og internetthandel av sjokolade- og sukkervarer, og alkoholfrie drikkevarer som del ansvaret for Nasjonal Handlingsplan for bedre kosthold (2017-2023).

Sammendrag

Grensehandel defineres som handel i utlandet på dagsturer uten overnatting. Internetthandel omfatter nordmenns handel på nett i utenlandske nettbutikker.

FHI har vurdert ulike kilder til informasjon om grensehandel og internetthandel og konkluderer med at det ikke er mulig å gi rimelig gode estimater av mengden handel av sjokolade/godteri og alkoholfrie drikkevarer i vekt og volum basert på eksisterende datakilder. Estimater basert på fortynningseffekt eller «underhandel» i grensestrøk i norsk dagligvare og kiosk, bensin og service (Nielsen data) vil kunne være beheftet med store feilkilder. Man kan for eksempel ikke forvente at konsumet av varene er likt i grensestrøk som ellers i landet da tilgang på disse varene til lavere pris kan forventes å gi økt konsum. Endringer i salg i norsk dagligvare og kiosk, bensin og service det siste året som følge av koronaepidemien kan også ha mange ulike årsaker i tillegg til reduksjon i grensehandel og vil heller ikke kunne gi et godt estimat. FHI har derfor besluttet å pilotere en spørreundersøkelse om grensehandel og internetthandel fra utlandet som del av en større, landsrepresentativ webundersøkelse om helse, trivsel og levevaner.

I Den nasjonale folkehelseundersøkelsen ble et tilfeldig utvalg av voksne i Norge (alder 18 år +, n=23 219) den 21. oktober 2020 invitert til å delta i en webundersøkelse fra FHI. Ved svarfristen, den 4. november, hadde 8852 personer (38,1%) besvart undersøkelsen som også inneholdt spørsmål om grensehandel og internetthandel fra utlandet. I løpet av de siste 30 dagene hadde 2,4 % av voksne i alderen 18 år og eldre (95 % KI: 2,0-2,8, n=211) vært på dagstur til utlandet. Gjennomsnittlig hadde de handlet 0,83 kg sjokolade/godteri og 12,8 liter brus/mineralvann/leskedrikk/energidrikk per dagstur. I løpet av de siste 3 månedene hadde 1,3 % (95 % KI: 1,0-1,7 %, n=99) handlet sjokolade/godteri og/eller brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk i utenlandske nettbutikker, og gjennomsnittlig handel var på 2,4 kg sjokolade/godteri og 8 liter drikke per gang man handlet godteri og/eller alkoholfri drikke.

Grensehandelen var betydelig redusert i perioden undersøkelsen dekket sammenlignet med et «normalår». Tall fra SSBs kvartalsvise grensehandelsundersøkelse viser at nordmenn i 2019 i snitt var på 796 000 dagsturer til utlandet i måneden (ssb.no/grensehandel), mens resultatene fra Den nasjonale folkehelseundersøkelsen ga et estimat på 193 000 dagsturer i oktober 2020. Dersom man kan anta at gjennomsnittlig mengde sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer per dagstur i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen er representative for dagsturer i et «normalår» kan man, basert på antall dagsturer i 2019 (fra SSB), grovt anslå at grensehandel i et normalår i snitt utgjør cirka 1,5 kg sjokolade/godteri, 11 liter sukkerholdig drikke og 12 liter sukkerfri drikke per voksne nordmann per år. Dette tilsvarer da om lag 15 % av den totale mengden nordmenn kjøper av sjokolade/godteri og 20 % av brus/mineralvann/leskedrikk/energidrikk.

Det er besluttet at Den nasjonale folkehelseundersøkelsen etableres som en fast årlig undersøkelse, og undersøkelsen kan blant annet brukes til å monitorere grensehandel og internetthandel fra utlandet av sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer. Ideelt sett bør data samles inn flere ganger i året for å fange opp sesongvariasjon, og dette skal vurderes. Å monitorere denne handelen er kanskje ekstra aktuelt nå som sukkeravgiften på sjokolade og godteri fjernes og det blir reduserte og differensierte avgifter på alkoholfrie drikkevarer i Norge med mål om å redusere grensehandel. Med jevnlig monitorering kan effekten av ulike tiltak evalueres. I tillegg vil dataene brukes til å få et bedre estimat på det totale sukkerinntaket i Norge.

Executive Summary (English)

Cross-border shopping is defined as shopping abroad on day trips with no over-night stay. Internet shopping includes online shopping from stores in a foreign country.

The Norwegian Institute of Public Health (NIPH) has assessed various sources of information about cross-border shopping and internet shopping and concludes that it is not possible to provide reasonably good estimates of the amount of chocolate/candy and non-alcoholic beverages in weight and volume that is bought based on existing data sources. Estimates based on dilution effect or "under-shopping" in border areas in Norwegian grocery stores and kiosk, petrol stations and service (Nielsen data) may be subject to major sources of bias. For example, it cannot be expected that consumption of the goods is similar in border areas as elsewhere in the country, as access to these goods at lower prices can be expected to result in increased consumption. Changes in sales in Norwegian stores in the past year as a result of the corona epidemic may reflect reduction in cross-border shopping, but it may also have many different causes in addition and will therefore not give a good estimate. NIPH has therefore decided to pilot a survey on cross-border shopping and internet shopping from abroad as part of a larger, country-representative web survey on health, well-being and lifestyle.

In the National Public Health Survey, a random sample of adults in Norway (age 18 years +, n=23 219) on 21 October 2020 was invited to participate in a web survey from NIPH. At the deadline for response, on 4 November, 8852 people (38.1%) had answered the survey which included questions about cross-border shopping and internet shopping from abroad. In the last 30 days, 2.4% of adults aged 18 years and older (95% CI: 2.0-2.8, n=211) reported that they had been on a day trip abroad. On average, they had bought 1.75 kg of chocolate/candy and 20 litres of soft drinks/mineral water/soft drinks/energy drinks per day trip. During the last 3 months, 1.3% (95% CI: 1.0-1.7%, n=99) had bought chocolate/candy and/or soft drinks/mineral water or energy drinks in foreign online stores, and the average buy was 2.4 kg of chocolate/candy and 8 litres of beverages per time one bought candy and/or non-alcoholic beverages.

Cross-border shopping was significantly reduced in the period covered by the survey compared to a "normal year". Figures from Statistics Norway's quarterly cross-border shopping survey show that Norwegians made an average of 796 000 day trips abroad per month in 2019 (ssb.no/grensehandel), while the results of the National Public Health Survey gave an estimate of 193 000 day trips in October 2020. If one can assume that the average amount of sugar and non-alcoholic beverages per day trip in the National Public Health Survey is representative of day trips in a "normal year", one can, based on the number of day trips in 2019 (from Statistics Norway), roughly estimate that cross-border shopping in a normal year. Using this method one can roughly estimate that cross border shopping on average amounts to about 1.5 kg of chocolate/candy, 11 litres of sugary beverages and 12 litres of sugar-free drinks per adult

Norwegian per year. This corresponds to about 15 % of the total amount Norwegians buy of chocolate/candy and 20 % of soft drinks/mineral water/soft drinks/energy drinks.

It has been decided that the National Public Health Survey will be established as a regular annual survey, and the survey can be used, among other things, to monitor cross-border shopping and internet shopping from abroad of sugary goods and non-alcoholic beverages. Ideally, data should be collected several times a year to capture seasonal variation, and this should be considered. Monitoring this shopping may be particularly relevant now that the sugar tax on chocolate and candy is removed in Norway and there are reduced and differentiated taxes on non-alcoholic beverages introduced with the aim of reducing cross-border shopping. With regular monitoring, the effect of various measures can be evaluated. In addition, the data will be used to get a better estimate of the total sugar intake in Norway.

1 Innledning

I enkelte varekategorier er det store prisforskjeller mellom Norge og naboland, og mange nordmenn reiser ofte på grensehandel. Grensehandel er definert som handel i utlandet på dagsturer uten overnatting. Alkoholfrie drikkevarer, sjokolade- og sukkervarer (godteri) er avgiftsbelagt i Norge, men ikke i Sverige. I tillegg er kjøtt og ost mye rimeligere i våre naboland. Disse varene utgjør en stor del av handlekurven til grensehandlere sammen med alkohol og tobakk (1;2). Ved dagsturer til utlandet som varer kortere enn 24 timer har man lov til å ha med varer til en verdi av inntil 3000,- kroner toll og avgiftsfritt over grensen (kilde: toll.no).

Vi mangler per i dag data på hvor mye alkoholfrie drikkevarer, sjokolade- og sukkervarer, kjøtt og ost som grensehandles. Dette er uheldig, for grensehandlede produkter kan potensielt utgjøre en betydelig del av totalkonsumet av disse matvarene i Norge. Undersøkelser viser for eksempel at om lag 40 % av all røyk og snus som forbrukes i Norge er kjøpt i utlandet eller på taxfree (3). Når vi ikke kjenner til hvor mye som grensehandles av ulike matvarer er det utfordrende både å kartlegge utviklingen i norsk kosthold og å evaluere effekter av strukturelle tiltak i Norge som for eksempel avgifter på sukkervarer.

De senere årene har det også blitt vanlig å handle sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer fra utlandet på internett da det har vært avgiftsfritt å innføre varer til en verdi inkl. frakt under 350 kr. Fra 1/1-2020 falt fritak for fortolling, «350 kr-grensen» bort, og det er nå betydelig dyrere å kjøpe brus og godteri på nett fra utlandet og lite eller ingenting å spare sammenlignet med priser i Norge.

FHI kjøper årlig data fra Nielsen som gir data på alt salg i de aller fleste norske dagligvarebutikker, kiosker og bensinstasjoner. Det har vært foreslått at disse dataene kan brukes til å estimere hvor mye nordmenn grensehandler ved å se på forskjeller i handlemønstre i grensestrøk sammenlignet med deler av landet som ligger langt fra en grense. For tobakk og snus har man imidlertid vurdert at denne metoden vil gi usikre estimat, og FHI har valgt å inkludere spørsmål om grensehandel i egne datainnsamlinger for henholdsvis rus og tobakk.

Statistisk sentralbyrå (SSB) har estimert at nordmenn grensehandlet for 16 mrd. på totalt 9,6 millioner dagsturer til utlandet i 2019 (ssb.no/grensehandel). Tidligere undersøkelser har vist at store deler av den norske befolkning er på grensehandel årlig eller oftere. I en spørreundersøkelse fra 2018 (n=1009) hadde rundt 30 % av personer i vestlandsfylkene vært på grensehandel siste 12 md., mens andelen blant østfoldinger var på over 80 % (2). I Norge har

cirka 4 % av husholdninger mindre enn en halvtimes kjøretur til nærmeste butikk i Sverige, cirka 10 % er innen 60 minutter og cirka 40 % er innen 90 minutters kjøring fra en butikk over grensen (2).

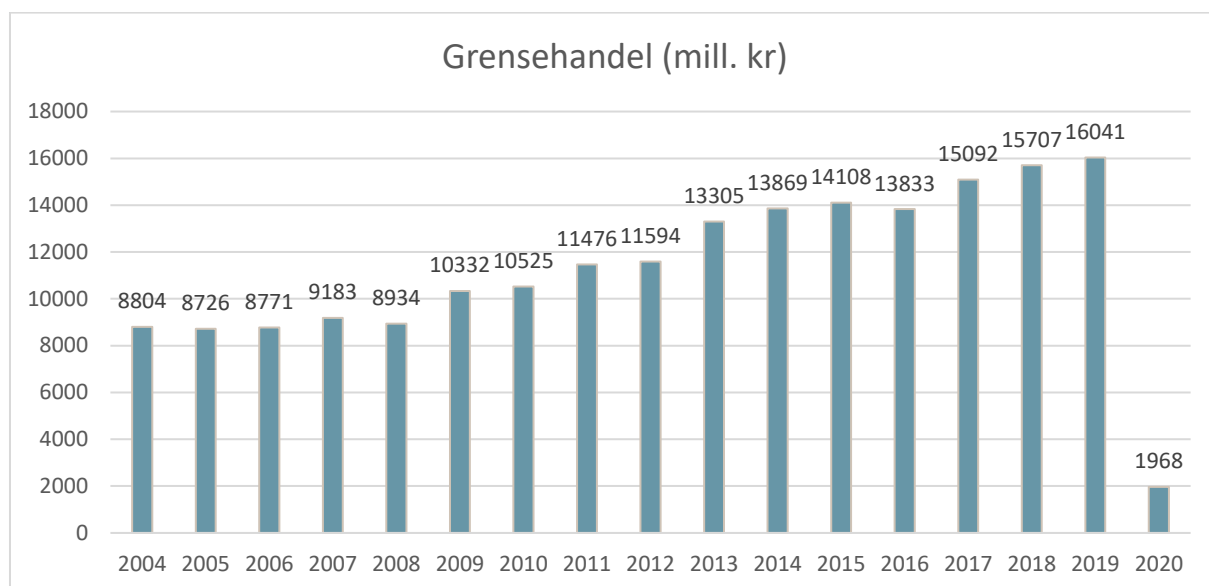
For å bedre kunne følge utviklingen i norsk kosthold og å evaluere effekter av strukturelle tiltak, som f.eks. avgift på sukkervarer, har FHI fått i oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet å etablere en metode for å kartlegge grensehandel og netthandel fra utlandet av alkoholfrie drikkevarer, sjokolade- og sukkervarer, og gjerne også kjøtt og ost slik at tall kan rapporteres årlig.

2 Hva vet vi om grensehandelen fra tidligere?

2.1 Kvartalsvis grensehandel - SSB

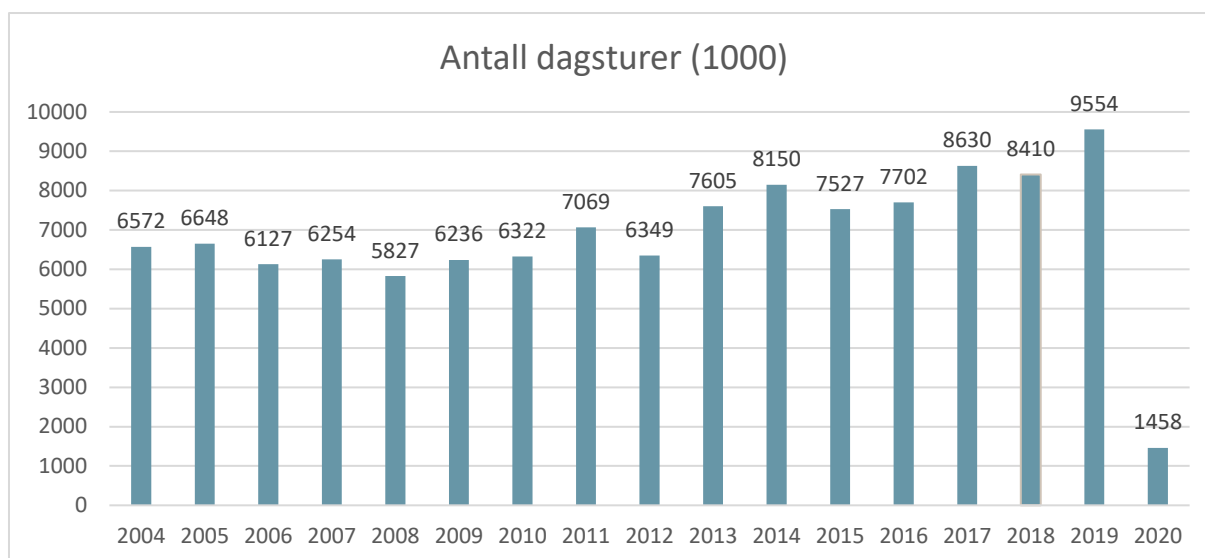
SSB har fra 2004 kartlagt grensehandel kvartalsvis (se Figur 1 og Figur 2, kilde: ssb.no/grensehandel):

«Statistikken omfatter et landsrepresentativt utvalg av den norske befolkning (n=2000) i alderen 16 - 79 år og deres reisevirksomhet når det gjelder antall dagsturer til utlandet, og handel på disse turene. Telefonintervju om reiser siste kvartal, mer detaljert fra siste måned. Det er forutsatt at gjennomsnittlig handlebeløp for reisene siste måned, også gjelder for reisene i de to første måneder i kvartalet. Enhetsfrafallet er på om lag 30-35 %. Produksjonsmetoden er slik at vi ikke har noen grunn til å tro at det foreligger systematiske skjevheter pga. frafallet i resultatet.»

Figur 1 Handel i verdi for nordmenns handel i utlandet på dagsturer uten overnatting. Tallene er basert på SSBs kvartalsvise kartlegging av grensehandel (ssb.no/grensehandel). I 2020 var handelen betydelig lavere på grunn av reiserestriksjoner i forbindelse med koronapandemien.

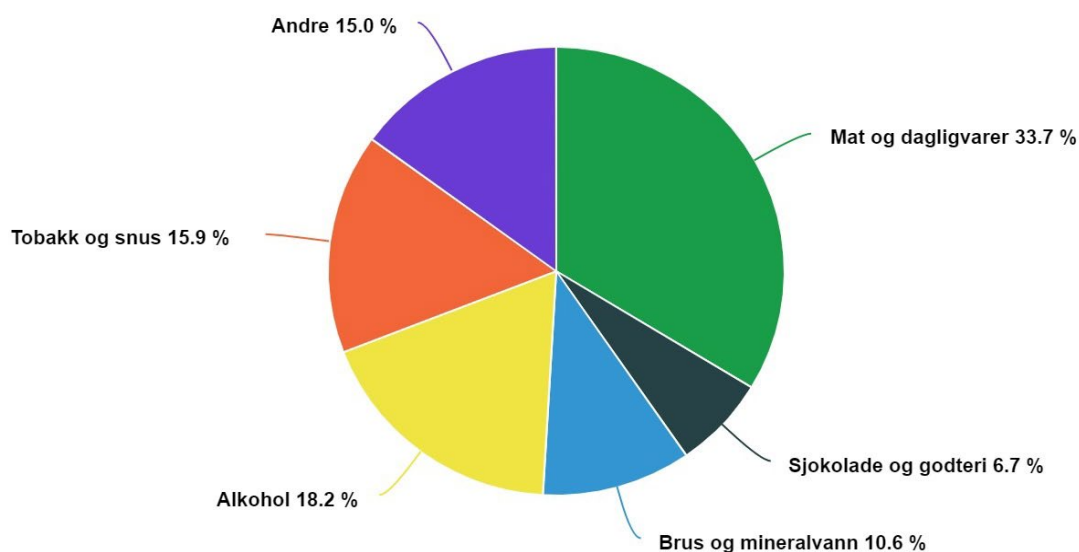
Figur 2 Totalt antall dagsturer nordmenn har hatt til utlandet uten overnatting. Tallene er basert på SSBs kvartalsvise kartlegging av grensehandel ([ssb.no/grensehandel](https://www.ssb.no/grensehandel)).

2.2 Pilot september 2019 – «Dette handler vi for over grensa» - SSB

Høsten 2019 gjennomførte SSB, på oppdrag fra Finansdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet, en utvidet undersøkelse av grensehandel der respondentene ble bedt om å fordele handlebeløp i varekategorier (Kilde: <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/artikler-og-publikasjoner/nordmenns-grensehandel>) (1). Et representativt utvalg på 6000 personer (16-79 år) ble invitert til å delta i den web-baserte spørreundersøkelsen, 2834 personer (47 %) deltok, og 540 personer oppga at de hadde vært på dagstur til utlandet uten overnatting i løpet av september 2019.

Basert på undersøkelsen estimerer SSB at nordmenn grensehandlet varer for 2 milliarder kroner i september 2019. I samme periode ble det foretatt litt over 1,2 millioner handleturer. Det vil si at de som var på handletur i gjennomsnitt brukte 1 632 kroner på hver tur.

Av de som var på grensehandel i september 2019 kjøpte 68 % med seg mat eller dagligvarer hjem. Henholdsvis 61 og 60 % handlet med seg brus og sjokolade/godteri, mens halvparten handlet alkohol og 42 % handlet snus/tobakk. Figur 3 viser den fordelingen i verdi av den gjennomsnittlige «varekurven» for alle som var på dagstur til utlandet.

Kilde: Grensehandel, Statistisk sentralbyrå.

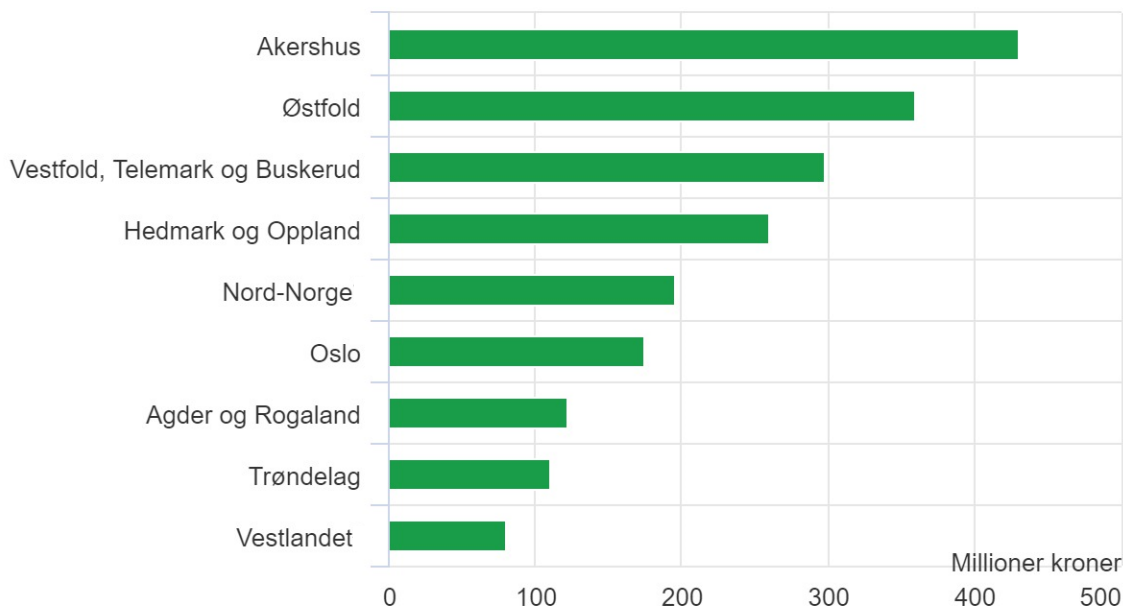
Figur 3 Andel kjøpte varer etter varekategori, september 2019 (SSB, Pilotundersøkelsen (1))

SSB estimerte at det ble handlet brus og mineralvann på dagsturer i utlandet for 215 millioner kroner i september 2019. Det betyr at denne varekategorien alene stod for nesten 11 % av all grensehandel. Dette var en betydelig økning fra en tilsvarende undersøkelse i 2010, da den estimerte andelen som gikk til brus og mineralvann kun var på 6 % av det samlede varekjøpet (1).

Syv prosent av det vi brukte på grensehandel gikk til sjokolade og godteri. Det betyr at nordmenn handlet søtsaker for 127 millioner kroner i september 2019. Ettersom denne varekategorien var inkludert i samlekategorien «matvarer» i 2010-undersøkelsen er det ikke mulig å si noe om utviklingen. 88 % av grensehandelen i pilotundersøkelsen var på turer til Sverige. Figur 4 viser at grensenære fylker sto for størstedelen av grensehandelen, men at også folk fra Sørlandet og Vestlandet hadde grensehandlet.

Basert på resultater fra Pilotundersøkelsen til SSB, den tilsvarende undersøkelsen fra 2010 og SSBs kvartalsvise grensehandelsundersøkelser har Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) estimert grensehandel av kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer og sukker fra brus og mineralvann fra 1999 til 2020 i vekt per år. Disse tallene er publisert for første gang i rapporten «Utviklingen i norsk kosthold 2020» der det også står beskrevet hvordan de er beregnet (side 51-53 i (4)). For året 2019 beregnet de at grensehandel av sjokolade og sukkervarer var på 2,0 kg per innbygger i Norge, og sukker fra brus/mineralvann var på 1,1 kg (tilsvarer 11 liter sukkerholdig drikk) (4). Beregningene bygger på en rekke antakelser, og det understrekes at estimatene er svært grove.

Handlebeløp (millioner kroner), etter bosted. September 2019

Kilde: Grensehandel, Statistisk sentralbyrå.

Figur 4 Grensehandelen var størst i områder nær grensen, men kartleggingen viser også at «hele Norge grensehandler». Resultater fra Pilotundersøkelsen til SSB, september 2019 (1).

2.3 Kan «fortynningseffekt» brukes til å estimere grensehandelen?

FHI får årlig utlevert data på ukentlig salg for svært mange varekategorier i dagligvare, kiosk og bensinstasjon fra Nielsen. Nielsens egen rapport om Grensehandel fra 2018 viser at det i områder nær et grensehandelssted handles betydelig mindre i mange ulike varekategorier i dagligvarebutikker enn det befolkningstettheten skulle tilsi når man sammenligner med landsgjennomsnittet (5). Det er foreslått å estimere grensehandel ut fra hvor mye som «underhandles» i grensestrøkene. Dette har også blitt referert til som «fortynningseffekten» der man antar at differanse i salg mot landsgjennomsnittet skyldes grensehandel og at grensehandelen kan estimeres ut fra estimert tapt salg i Norge.

FHI har vurdert nytten av å bruke denne metoden til å estimere grensehandel, men har kommet frem til at en slik estimering av grensehandel vil gi svært usikre estimater, og årsakene er flere:

- Metoden vil kunne underestimere grensehandelen da økt tilgang på billigere varer i utlandet sannsynligvis gir økt konsum i grensestrøk vs. andre deler av landet. Sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer er langtidsholdbare, og grensehandel kan også i større grad føre til at man hamstrer fordi man handler der sjeldnere og bygger opp hjemme-lagre som kan påvirker konsumet. For eksempel ser man at en større andel av befolkningen i Østfold rapporterer et daglig inntak av sukret drikke sammenlignet med resten av landet (kilde Norgeshelse.no).
- Vi fanger ikke all handel av mat og sukkervarer med data fra Nielsen, som kun dekker dagligvare og kiosk, bensinstasjon og service. Det kan være ulik tetthet av alternative utsalgssteder (eks. «innvandrerboutikker» og såkalte «dollar stores» som f.eks. Europris og Nille) i sentrale strøk, og det kan også være vanligere å dekke en større andel av dagens

kaloribehov i restaurant, kantine, idrettsarena osv. i enkelte deler av landet sammenlignet med andre.

- Forskjeller i innkjøp i dagligvare kan også skyldes ulik demografisk sammensetning av befolkningen og ulike matkultur. For eksempel i Oslo har cirka 30 % annen landbakgrunn.
- En stor andel av Norges befolkning oppgir at de har handlet mat i Sverige ila. det siste året, selv i områder lengst vekk fra grensen. Ingen områder er dermed egnet som en god referanse, dvs. et område uten grensehandel.

2.4 Koronasituasjonen

For øyeblikket er grensehandelen svært redusert pga. sterke anbefalinger fra myndighetene om å ikke krysse grensen og krav om karantene dersom man kommer fra land med høyt smittepress («røde områder»). I grensestrøk i Norge har man nå sett en stor vekst i handel av varer i dagligvare som til dels kan skyldes at handelslekkasjen til Sverige har stoppet opp. Det finnes også andre forklaringer til endringer, og man ser at handlemønsteret er endret over hele landet. Økninger vi nå ser i salget i dagligvare kan derfor ikke i sin helhet tilskrives bortfall av grensehandel. Folk er nå mer hjemme og spiser sannsynligvis litt annerledes enn ellers. I tillegg spises det betydelig mindre i kantiner og restauranter, og disse «kaloriene» er flyttet over i dagligvarebutikker. Vi antar derfor at endringene vi ser nå ikke kan brukes som et estimat for omfanget av «normal» grensehandel.

3 Handel på internett fra utenlandske nettbutikker

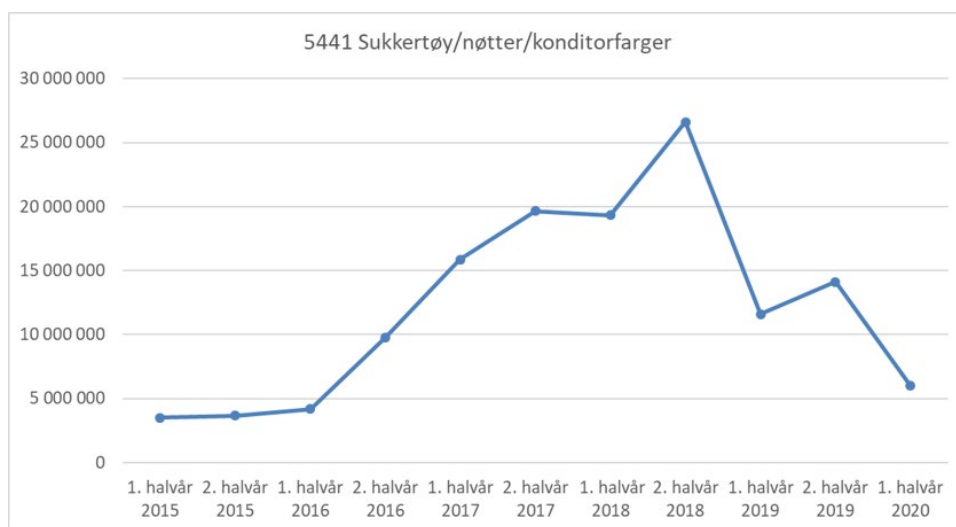
Fra 1/1- 2020 forsvant «350 kroners grensen» for moms- og avgiftsfritak for næringsmidler kjøpt i utenlandske nettbutikker. Dette medførte et kraftig prishopp på netthandel fra utlandet av avgiftsbelagte mat- og drikkevarer, og dermed ble det lite eller ingenting å spare på å handle godteri/sjokolade og alkoholfrie drikkevarer fra utlandet (se Vedlegg 1). Det er rimelig å anta at internetthandel fra utlandet i disse varekategoriene i stor grad har stoppet opp. I følge SSB er det på grunn av overgangsordninger foreløpig ikke mulig å hente ut god statistikk på handel av toll og avgiftsbelagte sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer fra Tolletatens elektroniske fortollingssystem (TVINN) selv om disse varene ikke lenger kan importeres toll og avgiftsfritt.

SSB har imidlertid oversikt over handel med norske bankkort på utenlandske betalingssteder der «kortet ikke er tilstede», og slik handel vil stort sett innebære netthandel. Betalingsstedene er kategorisert under ulike brukerstedskoder, men liknende butikker kan ofte ha ulike brukerstedskoder så kategoriene er ikke veldig klare. Figur 5 viser handel fra utenlandske betalingssteder med brukerstedskode 5441 (sukkertøy/nøtter/konditorfarger). Trendene i salget for denne brukerstedskoden viser et økt salg i 2018, da de norske avgiftene på sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer ble økt, og et fall f.o.m. 2019 da avgiftene ble noe redusert igjen. I 2020 ser salget ut til å ha blitt redusert til et minimum, sannsynligvis pga. bortfall av 350 kr-grensen. Tallene må imidlertid tolkes med forsiktighet da det er ulike feilkilder. De viktigste begrensningene er:

- Godteri og brus kan selges fra brukersteder med annen brukerstedskode enn 5441
- Vi vet ikke hvilke foretak som har brukerstedskode 5441. Brukerstedskode skal reflektere hva de primært selger.

- Det er ikke sikkert at alle transaksjonene viser kjøp på internett fra utlandet. Det kan også være kjøp på internett i Norge der foretaket bruker et utenlandsk foretak til å håndtere innbetalinger.
- Ikke 100% av alle betalingskort er med.

Mer info om disse tallene finnes her: <https://www.ssb.no/utenriksokonomi/artikler-og-publikasjoner/pa-nett-med-betalingskort-over-landegrensene>

Figur 5 Handel med kort på internett fra utenlandske betalingssteder der «kort ikke er tilstede» for brukerstedskode 5441 (utsalgssteder kategorisert i kategorien: Sukkertøy/nøtter/konditorfarger)

4 Oppsummering – behov for å etablere en ny målemetode

FHI vurderer at eksisterende kilder til data om internetthandel fra utlandet, om grensehandel og om salg i norske butikker ikke er tilstrekkelig til å kunne gi et godt, årlig estimat av grensehandel internetthandel av sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer. SSB kartlegger kvartalsvis antall dagsturer til utlandet og verdien det handles for, men ikke fordelt på varekategori. Det er derfor behov for å etablere en metode som kan gi jevnlig og oppdatert informasjon om hvilke mengder som handles av disse varene i utlandet. FHI foreslår å kartlegge dette mer direkte ved hjelp av en web-basert spørreundersøkelse. En slik undersøkelse ble pilotert i oktober 2020, og resultatene fra pilotundersøkelsen beskrives i påfølgende avsnitt.

5 Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2020 – en pilotundersøkelse av helse og levevaner i Norge inkludert en kartlegging av grensehandel og internetthandel i utenlandske nettbutikker

FHI gjennomførte i 2020 en pilotundersøkelse, en web-basert spørreundersøkelse i et landsrepresentativt utvalg av den voksne befolkningen (18 år+) som inkluderte spørsmål om grensehandel og internetthandel (se vedlegg 2).

5.1 Utvalg og metode for å estimere grensehandel og internetthandel

Tabell 1 Svarprosent i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2020

	Deltakere i undersøkelsen	Svarprosent (andel av inviterte)
Alle (18 år +)	8 852	38,1 %
Kjønn:		
Kvinner	4704	41,9 %
Menn	4148	34,6 %
Alder:		
18-25 år	707	22,8 %
26-35 år	1124	26,4 %
36-45 år	1449	34,8 %
46-55 år	1858	44,2 %
46-65 år	1829	51,8 %
66-75 år	1471	52,2 %
76-85 år	386	39,6 %
86-95 år	28	16,7 %
>95 år	0	0 %

5.1.1 Utvalg

Til undersøkelsen ble det den 6. oktober 2020 trukket et tilfeldig utvalg av personer fra Folkeregisteret i alderen 18 år og over. Det ble trukket 2400 personer fra hvert av landets fylker, totalt 26 400 personer. Invitasjon til å delta i undersøkelsen ble sendt ut på e-post og sms den 21. oktober for alle personer med tilgjengelig e-post og/eller mobilnummer i Difi, og det utgjorde totalt 23 219 personer, 88 % av det opprinnelige uttrekket. Manglende oppføring av mobil og e-post kan skyldes at personen ikke har oppgitt dette til myndighetene, eller at personen har reservert seg mot å bli kontaktet elektronisk eller telefonisk av det offentlige. Totalt 8 852 personer besvarte spørreskjemaet innen fristen den 4. november, og det ga en svarprosent på 38 % av de inviterte. Svarprosenten varierte noe med fylke (35-41 %), og den var generelt noe høyere blant kvinner (42 %) enn blant menn (35 %) (se Tabell 1). Den var noe lavere blant de yngste og eldste aldersgruppene, og den eldste deltakeren var 92 år.

Det var lavere svarprosent blant inviterte med registrert fødeland i Afrika (svarprosent 16 %), Asia (17 %) og Øst-Europa (15 %), mens personer født i Norden, Vest-Europa, USA og Sør/Mellom Amerika hadde ganske lik svarprosent som personer født i Norge (27-42 %).

5.1.2 Data på grensehandel og internetthandel

Spørsmål om grensehandel og internetthandel ble inkludert i et større web-spørreskjema om helse, trivsel og levevaner i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen. Deltakere ble invitert til undersøkelsen via e-post og sms der det lå lenke til det digitale spørreskjemaet. Deltakerne logget seg inn via ID-Porten, og spørreskjemaet kunne fylles ut på pc eller mobil. Deltakere ble bedt om å fylle ut 1-11 spørsmål om dagsturer til utlandet siste 30 dager, det vil si at det var kun ett spørsmål til de som ikke hadde vært på slik dagstur. Tilsvarende var det 1-7 spørsmål om internetthandel av sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer fra utlandet (se spørsmål i vedlegg 2 og hele spørreskjemaet i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2020 på www.fhi.no/studier/nhus). Ingen spørsmål var obligatoriske å svare på, men det var generelt svært få manglende svar på de aller fleste spørsmålene i undersøkelsen (<0,5 %).

Spørsmålene om handel på dagsturer ble utformet med utgangspunkt i SSBs pilotundersøkelse 2019 der formålet var å kartlegge fysisk grensehandel i 14 varekategorier i september 2019 (1). Deltakere ble spurt om de hadde vært på dagsturer til utlandet ila. de siste 30 dagene, og i så fall hvor mange ganger de hadde reist. I tillegg ble de spurt om detaljer fra siste reise om hvilket land og om de hadde handlet i tre ulike varekategorier: sjokolade/godteri, diverse drikker tilsatt sukker og tilsvarende sukkerfrie drikker. Man ble bedt om å kun oppgi varer man selv hadde betalt for i kassen og inkludere også varer som ble kjøpt for andre så lenge man selv betalte. I Den nasjonale folkehelseundersøkelsen ble det spurt om *mengde* per varekategori i kilo eller liter, mens SSB har kartlagt handelen i *verdi*. Den nasjonale folkehelseundersøkelsen inkluderte, på samme måte som SSB sin undersøkelse, et spørsmål om hvor nøyaktige anslag som var gitt for handelen.

Spørsmål om handel av de samme varekategoriene på internett fra utenlandske nettbutikker ble bygget opp på liknende måte som for grensehandelen, men her ble det spurt om man hadde handlet de siste tre månedene og detaljert om sist gang de handlet.

Informasjon om alder, bostedskommune, kjønn og fødeland ble hentet fra Folkeregisteret. Spørsmål om utdanning og andre bakgrunnsfaktorer var inkludert i spørreskjemaet.

5.1.3 Ekstremverdier

Ingen hadde rapportert å ha vært på flere dagsturer enn 30 siste 30 dager. To personer rapporterte å ha vært på 30 dagsturer hvilket ases å kunne være riktig. Maksimal mengde sjokolade/godteri var 25 kg på én tur, og det ble vurdert til å kunne være en realistisk mengde. Intervallet for sukret drikke var på 1,5-150 liter, og for sukkerfri drikke 0,5-80 liter. Kun to personer hadde rapportert >100 liter drikke totalt, én oppga 120 liter og én oppga 200 liter. 200 liter utgjør f.eks. 25 brett med 0,33 l bokser og anses for å kunne være en realistisk mengde. På en dagstur til utlandet uten overnatting er det tillatt å ta med varer inn til Norge til en verdi av opptil 3000 kr (toll.no). 200 liter alkoholfrie drikkevarer kan kjøpes innenfor denne kvoten og importeres toll og avgiftsfritt.

5.1.4 Statistikk

Statistiske analyser er utført i STATA (versjon 15.0; Stata Corp., College Station, TX).

For å estimere grensehandel og internetthandel for hele Norges voksne befolkning så er det i undersøkelsen laget vekter der man justerer for region (fylke), kjønn og alder slik at resultatene blir landsrepresentative. Vektene ble laget ved å hente ut data på total befolkning mellom 18-92 år per november 2020 fordelt på alle landets fylker og inndelt etter kjønn og fem alderskategorier (18-29, 30-49, 50-65, 66-72 og 73-92 år). Dette ga totalt 110 strata av befolkningen. Vektene i hvert stratum er definert som totalbefolkning i stratomet dividert med antall deltakere i stratomet i spørreundersøkelsen. Da ingen deltakere var over 92 år i undersøkelsen så er denne delen av befolkningen ikke regnet med. Det er rimelig å anta at denne gruppen i liten grad grensehandler eller handler mat og drikkevarer fra utlandet over internett, så dette vil sannsynligvis ikke i vesentlig grad påvirke resultatene av denne undersøkelsen.

Andeler som har grensehandlet og/eller internetthandlet er estimert i vektet analyse (vha. pweights). Forskjeller mellom grupper er estimert med logistisk regresjon. Mengde som ble handlet totalt for hver varegruppe er beregnet basert på gjennomsnittlig oppgitt mengde hos de som hadde handlet varer i en varegruppe multiplisert med andelen av det totale antallet dagsturer det ble handlet i varegruppen, og så multiplisert med antall dagsturer totalt. Alle utregninger er vektet for fylke/kjønn/alder for å være landsrepresentative og for å kunne estimere mengdene til å gjelde totalt for hele Norge.

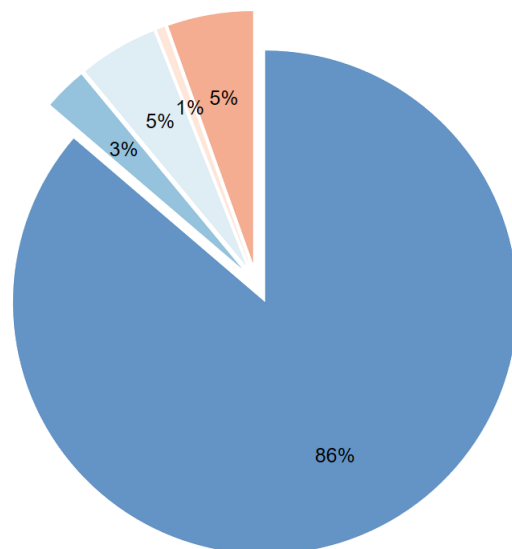
5.2 Resultater

Resultatene som presenteres er vektet for region, kjønn og alder.

5.3 Fysisk grensehandel – dagsturer til utlandet uten overnatting

Totalt 2,4 % av voksne i alderen 18-92 år (95 % KI: 2,0-2,8 %, n=211 personer i undersøkelsen) oppga at de hadde vært på dagstur til utlandet i løpet av de siste 30 dagene. Av disse besvarte 91 % (192 personer) spørsmålet om hvor mange ganger de hadde vært på slik tur, og blant de som besvarte hadde 72 % (95 % KI: 64-79 %) vært på én dagstur, 15 % (11-22 %) hadde vært på to turer, 5 % hadde vært på tre, og 8 % hadde vært på fire eller flere turer (maks 30 turer, n=2). Gjennomsnittlig antall dagsturer var 1,9 (95% KI: 1,5-2,3). For de 9 %'ene som ikke hadde oppgitt antall dagsturer ble det for senere analyser antatt at antallet dagsturer i denne gruppen tilsvarte gjennomsnittlig antall dagsturer. Deltakerne ble spurt om hvor de hadde reist på sin siste dagstur til utlandet, og 86 % oppga Sverige (se Figur 6).

Figur 6 Fordelingen på land der deltakerne hadde vært på dagstur uten overnatting siste 30 dager.

Totalt 66 % (95 % KI: 57-73 %) av de som hadde vært på dagsturer til utlandet oppga at de hadde handlet «godteri, brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk» som de selv hadde betalt for på sin siste tur til utlandet. Det ble spesifisert at man *ikke* skulle oppgi varer betalt av andre (f.eks. samboer/ektefelle), men at man *skulle* oppgi varer som var kjøpt til andre enn seg selv så lenge man selv betalte i kassen. Kun 1% (tre personer) av de som hadde vært på dagsturer hadde ikke besvart dette spørsmålet. Antall dagsturer siste måned var ikke signifikant forskjellig hos de som oppga at de hadde handlet sukkervarer og hos de som ikke hadde handlet slike varer (hhv. 1,8 og 2,1 dagsturer, $p=0,51$).

5.3.1 Sjokolade og godteri

Nesten halvparten (47 %) av de som hadde vært på dagstur oppga at de hadde handlet sjokolade og/eller godteri på den siste turen som de selv betalte for. De ble bedt om å ikke regne med sukkerfritt godteri eller pastiller. De som hadde handlet disse varene hadde handlet mellom 0,2 og 25 kg, og i gjennomsnitt 1,75 kg på sin siste tur (se Tabell 2). Den totale importen av sjokolade/godteri fra dagsturer til utlandet siste 30 dager ble estimert til cirka 160 tonn. Dette er et *grovt* estimat da det er usikkerhet både i andelen som har vært på dagsturer, antallet dagsturer per person og mengden som kjøpes.

5.3.2 Alkoholrie drikkevarer

Totalt 47 % oppga å ha handlet sukkerholdig eller sukkerfri brus/mineralvann, sider (alkoholfri eller <1% alkohol), leskedrikk (f.eks. CapriSonne, sportsdrikk) eller energidrikk på siste handletur og som de selv betalte for. Det ble ikke spurt om melkebaserte drikker. Det var omtrent samme andel som oppga å ha kjøpt sukkerholdige drikker som sukkerfrie (31 vs. 36 %) (se Tabell 2). Den totale importen av all slik drikke ble estimert til 2,5 millioner liter siste 30 dager (grovt estimat). Det var noe overlapp mellom personer som handlet i ulike varekategorier (se Venn-diagram i Figur 7).

Tabell 2 Handel av sjokolade/godteri og alkoholfrie drikkevarer på totalt 192 870 dagsturer til utlandet siste 30 dager (i perioden 21. september - 4. november 2020)

Varegruppe	Andel som handlet i varekategori på siste tur ¹ % (95 % KI)	Gjennomsnittlig mengde per tur ² kg/liter (95% KI)	Median ² (25-75 persentil)	Minst og mest ²	Gjennomsnitt mengde per tur – alle dagsturer ³	Estimert total handel siste 30 dager (på totalt 192 870 dagsturer) ⁴	Handel per person i Norge (18-92 år) Siste 30 dager (per år ⁵)
Sjokolade	47 (39-56)	1,75 (1,1-2,4)	1 (0,5-2)	0,2-25	0,83 kg	160 tonn	38 g (453 g ⁵)
Sukret drikke	31 (24-40)	19 (10-28)	8 (7,5-16)	1,5-150	6,0 l	1,2 mill. liter	0,3 l (3,3 l ⁵)
Sukkerfri drikke	36 (28-44)	19 (14-23)	16 (8-24)	0,5-80	6,7 l	1,3 mill. liter	0,3 l (3,7 l ⁵)
Drikke totalt	53 (44-61)	20 (16-25)	17 (9-26)	2-81	12,8 l	2,5 mill. liter	0,6 l (7,0 l ⁵)

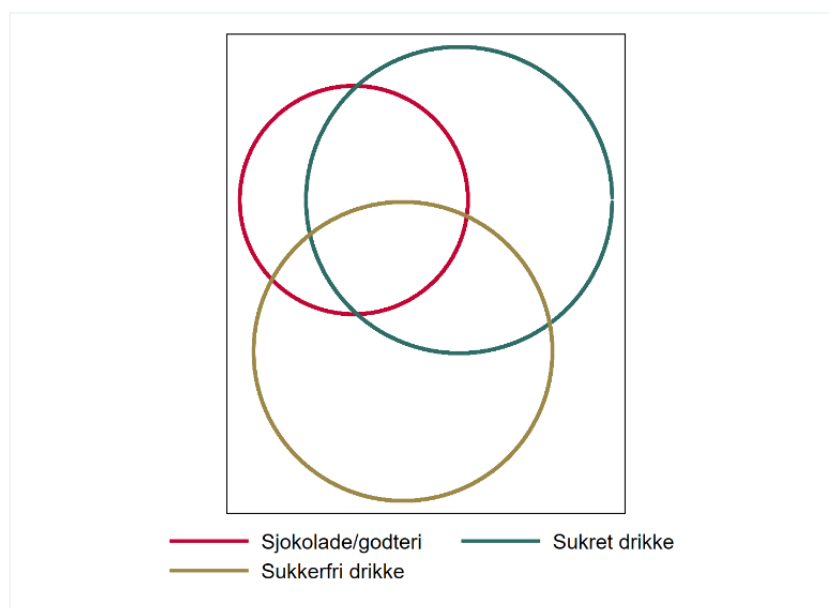
¹ Av alle som hadde vært på dagstur til utlandet

² Blant de som har kjøpt varer i denne varekategorien

³ Både blant de som har kjøpt og ikke kjøpt varer i varekategorien

⁴ Grovt estimat – det er usikkerhet både i andel som har handlet, andel som har handlet i varekategori og mengde kjøpt av varen per gang

⁵ Omregnet til mengde per år for å gi et mål som er sammenlignbart med nasjonale kostholdsdata. Tallet er imidlertid ikke et estimat for 2020 da det har vært varierende koronarestriksjoner.

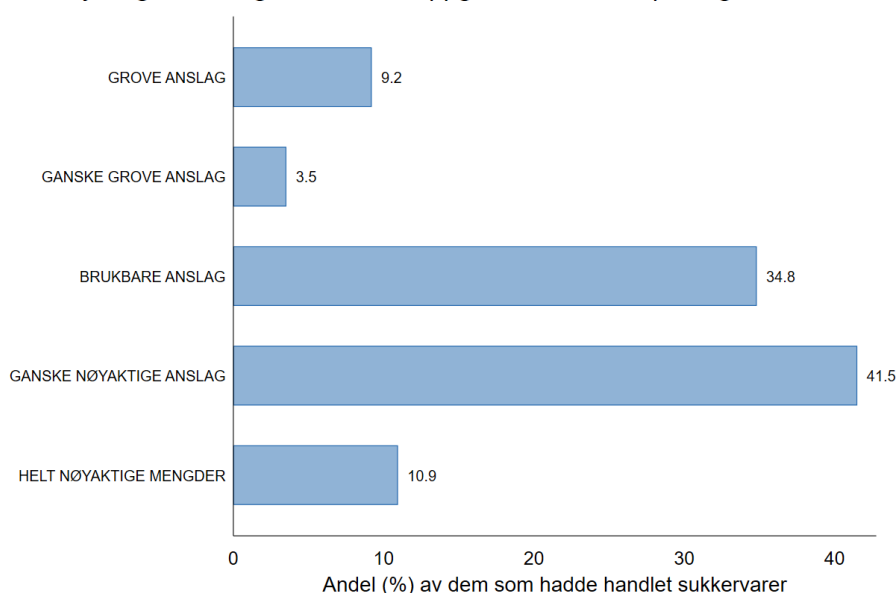

Figur 7: Figuren viser andel av alle som har vært på dagstur til utlandet som har kjøpt (og selv betalt) ulike sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer på sin siste dagstur. Den sorte rammen illustrerer det totale antallet personer som har vært på dagstur til utlandet siste 30 dager (2,4 % av voksne 18-92 år). Det er noen grad av overlapp mellom de ulike kategoriene.

5.3.3 Nøyaktighet for oppgitte mengder

De aller fleste (98 %) av dem som hadde oppgitt å ha handlet sjokolade/godteri eller alkoholfrie drikkevarer hadde også svart på spørsmålet om hvor nøyaktige mengder de hadde anslått. Kun 13 % oppga å ha gitt grove anslag, og resten hadde gitt ganske gode eller helt nøyaktige anslag (se Figur 8).

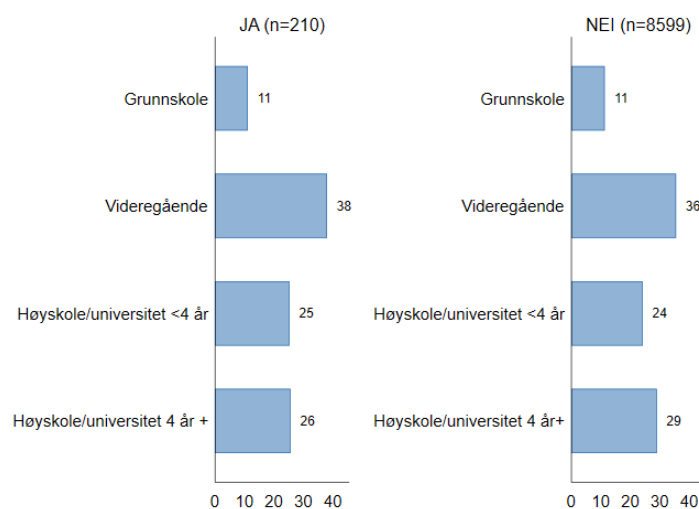
Hvor nøyaktige er mengdene du har oppgitt for handelen på dagsturen?

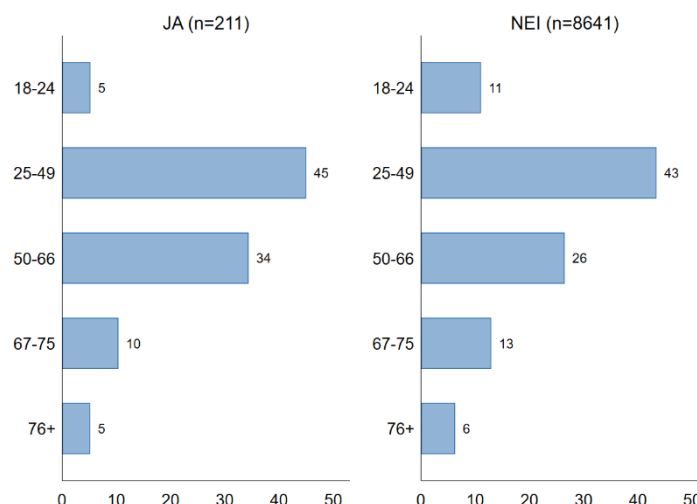
Figur 8 Personer som hadde oppgitt å ha handlet sukkervarer eller alkoholfrie drikkevarer ble bedt om å angi hvor nøyaktige mengder de hadde anslått.

5.3.4 Utdanning og alder

Det var ikke signifikant forskjell i kjønn, alder eller selvrapportert utdanning hos de som hadde vært på dagsturer vs. de som ikke hadde vært det (se Figur 9, Figur 10 og Tabell 3, $p > 0,05$). En større andel av innbyggerne i Viken, Oslo, Innlandet og Nord-Norge hadde vært på dagstur til utlandet de siste 30 dagene (3-6 %) enn befolkningen i resten av landet der andelen var lav (<1%, se Tabell 3, $p < 0,001$).

Figur 9 Selvrapportert utdanning (lengste fullførte) hos de som har vært på dagsturer til utlandet siste 30 dager vs. de som ikke har det. Grafene viser andeler i prosent, og det er ingen signifikante forskjeller i utdanning mellom gruppene.

Figur 10 Alder på personer som har oppgitt å ha vært på dagstur til utlandet siste 30 dager vs. de som ikke har det.

5.4 Internetthandel

En estimert andel på 1,3 % av befolkningen (95 % KI: 1,0-1,7 %) hadde handlet sjokolade/godteri, brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk på internett fra utlandet i løpet av de siste tre månedene. En større andel menn hadde handlet enn kvinner (1,7 % vs. 0,9 %, $p=0,01$), og det var en større andel yngre enn eldre som hadde handlet ($p=0,002$) (se Tabell 3). Det var ikke signifikant forskjell mellom fylker i andelen som hadde handlet, og heller ikke forskjell i andel som handlet etter utdanning ($p>0,05$). Totalt 0,8 % av befolkningen hadde handlet sjokolade/godteri, 0,6 % hadde handlet sukret drikke og 0,4 % hadde handlet sukkerfri drikke. Blant de som hadde handlet de ulike varekategoriene var gjennomsnittlig mengde 2,4 kg sjokolade/godteri, 11 liter sukret drikke og 8 liter sukkerfri drikke (se Tabell 4). Det ble dessverre ikke spurt om antall ganger man hadde handlet på internett i løpet av 3-måneders perioden, så det er ikke mulig å estimere total handel over internett av disse varene fra Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2020. Gitt den lave andelen som hadde handlet (1,3 % totalt) så er det rimelig å anta at importen fra handel over internett er tilnærmet ubetydelig. Spørsmål om frekvens vil bli inkludert i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2021 dersom denne besluttes gjennomført.

Tabell 3 Oversikt over andel voksne (18 år +) som hadde vært på dagstur til utlandet siste 30 dager og over andel som har handlet sjokolade/godteri, brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk på sin siste dagstur eller på internett fra utlandet i løpet av de siste 3 månedene. Estimer basert på Den nasjonale folkehelseundersøkelsen.

	Dagstur til utlandet siste 30 dager Andel % (95% KI)	Har handlet «sukkervarer» på internett Andel % (95% KI)
Befolkningen 18-92 år	2,4 (2,0-2,8)	1,3 (1,0-1,7)
Handlet «sukkervarer» ¹	1,6 (1,3-1,9) ²	1,3 (1,0-1,7)
Kjøpt sjokolade/godteri	1,1 (0,9-1,4) ²	0,8 (0,6-1,1)
Kjøpt sukret drikke	0,7 (0,6-1,0) ²	0,6 (0,4-0,9)
Kjøpt sukkerfri drikke	0,9 (0,6-1,1) ²	0,4 (0,3-0,6)
Fylke		
Viken	4,2 (2,9-5,6)	1,7 (0,6-2,8)
Oslo	2,8 (1,7-3,9)	1,2 (0,5-1,9)
Vestfold og Telemark	0,9 (0,2-1,6)	1,2 (0,2-2,0)
Agder	0,7 (0,1-1,2)	0,5 (0-1,0)
Rogaland	0,3 (0-0,6)	1,6 (0,7-2,5)
Vestland	0,3 (0-0,6)	1,0 (0,3-1,7)
Møre og Romsdal	0,7 (0,1-1,6)	1,6 (0,3-2,9)
Innlandet	5,0 (3,4-6,7)	1,9 (0,8-3,0)
Trøndelag	0,8 (0,2-1,4)	0,4 (0,1-1,0)
Nordland	5,6 (3,8-7,4)	1,2 (0,3-2,0)
Troms og Finnmark	4,0 (2,7-5,3)	1,8 (0,7-2,8)
Utdanning		
Grunnskole	2,4 (1,3-3,4)	1,3 (0,5-2,2)
Videregående	2,6 (1,9-3,2)	1,7 (1,0-2,3)
Høgskole/universitet <4 år	2,5 (1,7-3,3)	1,3 (0,7-1,9)
Høgskole/universitet 4 år +	2,1 (1,3-2,9)	0,9 (0,4-1,3)
Kjønn		
Kvinner	2,1 (1,6-2,7)	0,9 (0,5-1,2)
Menn	2,7 (2,1-3,3)	1,7 (1,2-2,3)
Alder		
18-24 år	1,1 (0,3-2,0)	2,2 (0,6-3,9)
25-49 år	2,5 (1,8-3,2)	1,7 (1,2-2,2)
50-66 år	3,1 (2,4-3,8)	0,8 (0,5-1,1)
67-75 år	1,9 (1,1-2,8)	0,7 (0,1-1,3)
76-92 år	2,0 (0-4,1)	0,4 (0-0,8)

¹ Godteri, brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk som de selv betalte for i kassen

² Gjelder kun på den siste dagsturen til utlandet

Tabell 4 Handel av godteri brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk på internett fra utlandet i løpet av de siste tre månedene

Varegruppe	Antall som hadde oppgitt å ha handlet (n/N)	Andel voksne 18 år+ som hadde handlet % (95 % KI)	Andel som handlet i varekategori ¹ % (95 % KI)	Gjennomsnittlig mengde per handel ² kg/liter (95% KI)	Median ² (25-75 persentil)	Minst og mest ² kg/liter
Alle varer ³	99/8852	1,3 (1,0-1,7)	100 (-)			
Sjokolade	66/8852	0,8 (0,6-1,1)	62 (48-74)	2,4 (1,5-3,2) ⁴	2 (1-3) ⁴	1-27 ⁴
Sukret drikke	42/8852	0,6 (0,4-0,9)	50 (37-62)	11 (7-16)	8 (4-8)	1-120
Sukkerfri drikke	36/8852	0,4 (0,3-0,6)	33 (23-45)	8 (6-10)	8 (4-8)	1-32
Drikke totalt ⁴	61/8852	0,9 (0,6-1,2)	66 (53-77)	8 (6-10)	8 (5-16)	1-120

¹ Siste gangen de handlet, - andel av alle som hadde oppgitt å ha handlet slike varer på internett ila. de siste 3 månedene

² Blant de som har kjøpt varer i denne varekategorien

³ Godteri, brus/mineralvann, leskedrikk og/eller energidrikk

⁴ Har ekskludert mengden til deltakere som har oppgitt ekstremverdier over 50 kg (to har oppgitt 100 kg, en 500 kg og en 700 kg)

⁵ Sukret + sukkerfri drikke

5.5 Estimerer for «normalåret» 2019

SSB måler grensehandel hvert kvartal (tabell 08460: Grensehandel, etter statistikkvariabel og kvartal, ssb.no) (se Tabell 5). SSBs grensehandelsundersøkelser inkluderer representative utvalg av den norske befolkningen (n=2000, 16-79 år). Den estimerte grensehandelen omfatter all handel i utlandet på dagsturer til utlandet uten overnatting. Datainnsamlingen foregår kvartalsvis ved telefonintervju der deltaker blir spurt om reiser siste kvartal, og detaljert om reiser siste måned. Det er forutsatt at handlebeløp i siste måned er representativt for de to foregående måneder (kilde: ssb.no/grensehandel).

Tabell 5 Estimert antall dagsturer til utlandet og handel i verdi i utlandet på slike turer i 2019 og 2020 (kilde: ssb.no/grensehandel)

Kvartal	Antall dagsturer til utlandet (1000)	Grensehandel – verdi (millioner kroner)
1. kvartal 2019	2018	3900
2. kvartal 2019	2579	4097
3. kvartal 2019	3097	4958
4. kvartal 2019	1860	3086
Totalt 2019	9554	16041
1. kvartal 2020	1135	1667
2. kvartal 2020	38	28
3. kvartal 2020	198	220
4. kvartal 2020	87	53
Totalt 2020	1458	1968

Tallene fra SSB viser tydelig at det har vært en stor nedgang i grensehandel i forbindelse med koronapandemien.

I 2019 var nordmenn totalt på cirka 9,55 millioner dagsturer til utlandet ifølge SSB sine beregninger. Dersom dagsturene i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen er noenlunde representative for alle handleturene i 2019 kan man, ved å multiplisere gjennomsnittlig handel/gang med det totale antallet dagsturer estimert av SSB, **veldig grovt** estimere at det ble grensehandlet 7,9 millioner kilo sjokolade/godteri, 57 millioner liter sukret drikke og 64 millioner liter sukkerfri drikke i 2019. Dersom man antar at all handel, også til barn/unge, foretas av voksne, vil denne mengden, fordelt på hele Norges befolkning i 2019 (5 328 212 ifølge SSB), tilsvare 1,5 kg sjokolade/godteri, 11 liter sukkerholdig brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk og 12 liter tilsvarende sukkerfri drikke per nordmann per år. Til sammenligning utgjorde den totale omsetningen av sukkerholdig brus og energidrikk (men ikke sider) i Norge i 2019 44 liter per person, og omsetningen av alternativer med søtstoff var på 49 liter per person (6). Siste tall for omsetning av sjokolade og sukkervarer (godteri) i Norge er fra 2018 og var på 12 kg per person i året 2018 (6).

Disse svært grove estimatene samsvarer godt med en beregning utført av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) basert på SSB sin pilotundersøkelse for fysisk grensehandel (sep. 2019) (1;6). I SSB sin pilotundersøkelse ble nordmenns fysiske grensehandel kartlagt for 14 varekategorier i september 2019. NIBIO har ut fra dette estimert at nordmenn i hele 2019 handlet en mengde tilsvarende 2 kg sukkervarer/nordmann (sjokolade/godteri), og brus tilsvarende 1,1 kg sukker eller om lag 11 liter sukkerholdig brus/nordmann.

Samlet indikerer disse ulike estimatene at grensehandelen i et «normalår» bidrar med om lag 20 % av det totale konsumet av brus/mineralvann i Norge og rundt 15 % av sjokolade/godteri-konsumet. Det understrekes at dette er et *svært grove* estimater.

5.6 Styrker og svakheter med kartleggingen

Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2020 ble gjennomført i en tid med strenge koronarestriksjoner for reiser til utlandet, og mange grensehandelsområder, blant annet Svinesund/Nordby, var «røde» gjennom hele perioden som undersøkelsen dekket (se oversikt i Figur 11, side 24). En del områder var «gule» i deler av perioden som for eksempel Charlottenberg, men helsemyndighetene oppfordret til å unngå unødvendige reiser. Vi vet ikke om de som likevel valgte å reise på dagstur til utlandet i denne perioden er representative for dem som reiser på dagsturer utenom koronatider. Det kan også hende at størrelsen på handlekurven og innholdet i den var noe forskjellig fra vanlig. I tillegg har vi i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen kun spurt om handelen de siste 30 dager (3 md. for netthandel), og det er rimelig å anta at vi da har gått glipp av viktige årstidsvariasjoner.

Til å være en frivillig og ganske omfattende web-spørreundersøkelse så er svarprosenten relativt høy i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen (38 %). Det er en stor undersøkelse med nesten 9000 deltakere, så selv om grensehandel og internetthandel ikke var så utbredt i befolkningen høsten 2020 så var det likevel tilstrekkelig mange som hadde handlet til at man kan få et relativt godt bilde av handlekurven og hvordan slik handel fordeler seg over alder, kjønn, utdanning og bosted. Det var imidlertid for dårlig statistisk styrke til å se om det var forskjeller i kostholdet som for eksempel et høyere konsum av godteri, sukret drikke og sukkerfrie drikker hos de som handlet vs. de som ikke gjorde det. Dette vil være relevant å studere nærmere i fremtidige undersøkelser når koronarestriksjonene opphører og flere grensehandler igjen.

Med 38 % deltakelse i studien kan estimatene bli usikre. Det kompenseres en del for seleksjon til studien ved å vekte dataene etter alder, kjønn og fylke. Vi kan imidlertid ikke vært sikre på at

deltakere i studien er representative for de som ikke deltar. I Den nasjonale folkehelseundersøkelsen svarte 1/3 av deltakerne i spørreundersøkelsen at de hadde fullført minst 4 år på høyskole/universitet. Det betyr at høyt utdannede har en høyere svarprosent, for andelen høyt utdannede i befolkningen er betydelig lavere. Det er likevel ikke sikkert at dette introduserer store feil i estimatene da det ser ut til at de som er på dagsturer til utlandet eller netthandler ikke har forskjellig utdanningsnivå enn befolkningen ellers. Når vi får et større tallgrunnlag i fremtidige undersøkelser så kan vi analysere om handlekurven er annerledes etter utdanningsnivå eller andre relevante bakgrunnsvariabler. Dersom man senere også kan koble registerdata til undersøkelsen vil man kunne vekte for inntekt, arbeidssituasjon mm. noe som vil kunne redusere bias som skyldes selvseleksjon til studien.

Konfidensintervallene som oppgis i denne rapporten angir usikkerheten i estimatene gitt at man har data fra et randomisert utvalg av befolkningen og målingene er uten målefeil. Vi kan, som beskrevet over, hverken utelukke seleksjon eller målefeil, og usikkerheten i estimatene er derfor større enn det konfidensintervallene indikerer. Det er imidlertid ikke mulig med tilgjengelige data å gi noe eksakt anslag av usikkerheten, men vi understreker at estimatene er grove anslag.

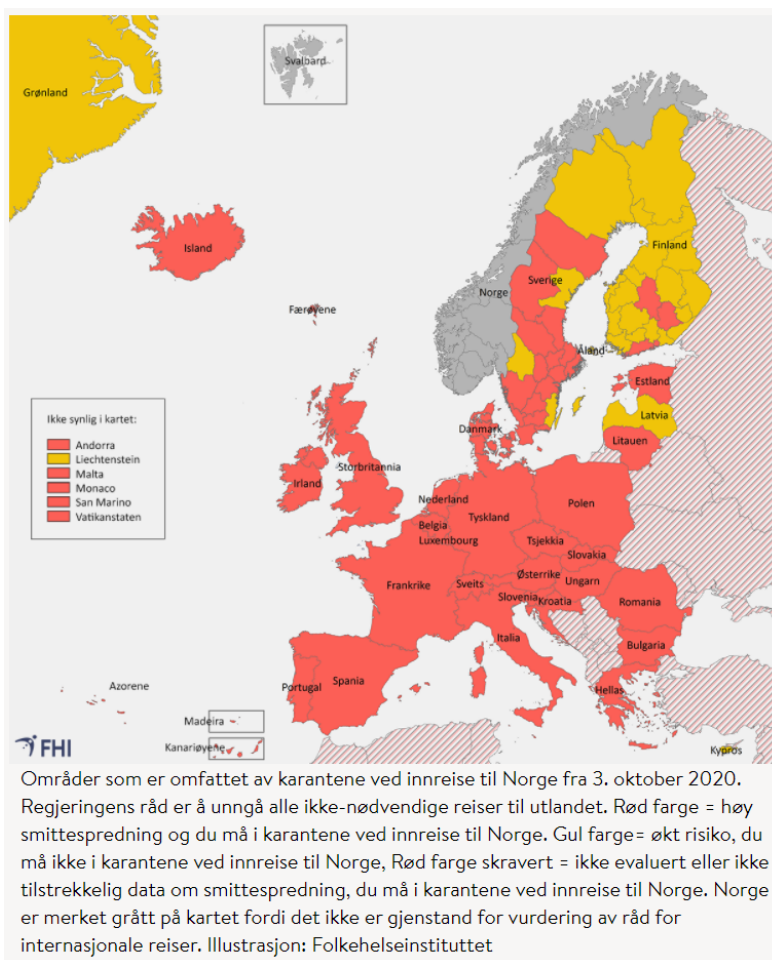
Det kan i fremtiden også vurderes å gjøre tiltak for å få opp deltakerprosenten, noe som potensielt kan bedre representativiteten. For eksempel kan man ta kontakt med ikke-responderer og tilby personlig intervju fremfor web-spørreskjema.

Estimatene fra Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2020 må på bakgrunn av dette tolkes med forsiktighet, og særlig når de er brukt til å estimere handel i et «normalår». Det er imidlertid verdt å merke seg at estimatene fra Den nasjonale folkehelseundersøkelsen ligger svært tett opp til estimatene fra Norsk institutt for bioøkonomi som er gjort basert på andre data (6).

6 Svar på oppdraget fra Helse- og omsorgsdepartementet

FHI har etablert et spørsmålsbatteri for å innhente data for grensehandel og internetthandel av sjokolade- og sukkervarer, og alkoholfrie drikkevarer under Den nasjonale folkehelseundersøkelsen. Dersom denne undersøkelsen etableres som en årlig undersøkelse med jevnlig datainnsamling i pulser gjennom året vil vi få et godt bilde av grensehandel og internetthandel fra utlandet av sukkervarer, alkoholfrie drikkevarer og eventuelt også ost og kjøtt. Vi vil kunne følge trender over tid, både i hvor mye som handles, hvem som handler og hvordan kostholdet deres er. Dette kan brukes til å få bedre kunnskap om utviklingen i norsk kosthold (eks. i sukkerinntaket) og til å vurdere effekten av strukturelle tiltak i Norge, som f.eks. endringer i særavgifter.

Figur 11. I Den nasjonale folkehelseundersøkelsen ble deltakerne spurt om handel på dagsturer til utlandet siste 30 dager. Deltakerne fylte ut spørreskjema i perioden 21. oktober til 4. november. Store områder i våre naboland var imidlertid «røde» i denne 30 dagers perioden, og fra og med 17. oktober var alle grenseområdene røde. Dvs. at man måtte i karantene dersom man tok en dagstur til utlandet. Det ble også frarådet å reise til gule områder. Västere Götaland (inkludert Svinesund og Nordby) var rødt i hele perioden (september-november), mens Värmland (Töcksfors og Charlottenberg) og Norrbotten (Nord-Sverige) var gule frem til 10. oktober. Nord-Finland var gult helt frem til 17. oktober. Bildet er hentet fra fhi.no og viser «røde og gule land» fra 3. oktober (kilde: FHI.no).

Referanser

1. Henriksen G, Kvile J. Nordmenns grensehandel - Fysisk grensehandel. Statistisk sentralbyrå; 2020. Available from: <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/artikler-og-publikasjoner/attachment/408443?ts=16f7a1f0190>
2. Friberg R, Steen F, Ulsaker SA. Hump-shaped cross-price effects and the extensive margin in cross-border shopping - Discussion paper. Norwegian School of Economics (NHH); 2019. SAM 29/2018. Available from: <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/handle/11250/2578608>
3. Folkehelseinstituttet. Tobakk i Norge fhi.no/nettpub/tobakk norge/. Oslo: 2020.
4. Helsedirektoratet. Utviklingen i norsk kosthold 2020 Matforsyningsstatistikk. Helsedirektoratet; Helsedirektoratet; 2021. IS-2969.
5. Nielsen. Grensehandel 2018 - Hvordan påvirkes norsk dagligvarehandel? 2018.
6. Helsedirektoratet. Utviklingen i norsk kosthold 2020. Oslo: Helsedirektoratet; 2020. Rapport IS-2963.

Forkortelser

FHI	Folkehelseinstituttet
SSB	Statistisk sentralbyrå
KI	Konfidensintervall

Vedlegg 1: Internetthandel av sukkervarer – avgiftsregler 2020

Nye regler fra januar 2020 fjernet moms- og avgiftsfritaket for handel under 350 kr. Dette har ført til at det nå er svært mye dyrere å handle sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer fra utlandet på nett.

Gjeldende regler (<https://www.skatteetaten.no/bedrift-og-organisasjon/avgifter/saravgifter/>):

- Det skal beregnes *merverdiavgift* av varens kjøpesum + fraktkostnader (15 % for næringsmidler)
- Per forsendelse tilkommer det et *fortollingsgebyr* på 299,- kr
- *Særlig avgift* på sjokolade og sukkervarer 21,22 kr/kg (2020)
- *Særlig avgift* på alkoholfrie drikkevarer 3,51 kr/liter (2020)
- *Særlig avgift* på sukker 8,20 kr/kg (2020)
- *Grunnavgift* på engangsemballasje 1,23 kr (dersom ikke emballasjen kan gjenbrukes i sin opprinnelige form)
- *Miljøavgift* på emballasje: Glass og metall (5,99 kroner per enhet), plast (3,62 kroner per enhet), kartong og papp (1,48 kroner per enhet)

Vedlegg 2: Spørsmål om grensehandel og internetthandel i Den nasjonale folkehelseundersøkelsen – pilot 2020

(hele spørreskjemaet finnes her: www.fhi.no/studier/nhus)

Handel av godteri og alkoholfrie drikkevarer fra utlandet

Det mangler i dag kunnskap om hva nordmenn handler i utlandet av mat og drikke. Det er viktig å få mer kunnskap om dette for å kunne følge med på utviklingen i det norske kostholdet. Vi ønsker derfor å stille deg noen få spørsmål om grensehandel dersom du har vært på dette.

83. Har du vært på noen dagsturer til utlandet i løpet av de siste 30 dagene? (Ja/Nei)

Med dagstur mener vi tur (til utlandet) uten overnatting.

83a. Hvor mange dagsturer til utlandet har du vært på i løpet av de siste 30 dagene?

83b. Tenk på den siste dagsturen du var på, hvilket land reiste du til?

- Sverige
- Danmark
- Finland
- Russland
- Annet

83c. Oppgi hvilket land du reiste til: (Fritekst – dersom annet land)

83d. Kjøpte du godteri, brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk på denne siste dagsturen som du selv betalte for? (Ja/Nei)

Du skal bare oppgi de varene du selv betalte for (i kassen), ikke det andre har betalt (f.eks. samboer/ektefelle).

Du skal oppgi alt du betalte for selv om varene også var til andre enn deg selv.

83e. Kjøpte du sjokolade og/eller godteri? (Ja/Nei)

Ikke regn med sukkerfritt godteri eller pastiller

83f. Oppgi cirka antall kilo:

Eksempler:

- En stor plate melkesjokolade = 0,2 - 0,25 kg
- En liten pose smågodt (cirka 10 mellomstore biter) = 0,1 kg =100 g
- En plastboks med smågodt = cirka 1-2,5 kg

83g. Kjøpte du sukkerholdig brus/mineralvann, sider (alkoholfri eller <1% alkohol), leskedrikk (f.eks. CapriSonne, sportsdrikk) eller energidrikk? (Ja/Nei)

83h. Oppgi cirka antall liter:

- Et brett med mineralvann (24* 0,33 liter) = 8 liter
- En eske med Capri Sonne (10 * 0,2 liter) = 2 liter
- Multipack med 1,5 liter brus (4*1,5 liter) = 6 liter

83i. Kjøpte du sukkerfri brus/mineralvann, sider (alkoholfri eller <1% alkohol), leskedrikk (f.eks. sportsdrikk) eller energidrikk?

83j. Oppgi cirka antall liter:

- Et brett med mineralvann (24* 0,33 liter) = 8 liter
- Multipack med 1,5 liter brus (4*1,5 liter) = 6 liter

83k. Alt i alt, hvor nøyaktige er mengdene du har oppgitt for handelen på dagsturen?

- Grove anslag
- Ganske grove anslag
- Brukbare anslag
- Ganske nøyaktige anslag
- Helt nøyaktige mengder

84. Har du i løpet av de siste 3 månedene handlet godteri brus/mineralvann, leskedrikk eller energidrikk på internett fra utlandet? (Ja/Nei)

Tenk bare på det du selv har betalt for, og ikke ta med innkjøp til butikkutsalg.

Tenkt på siste gang du handlet.

84a. Kjøpte du sjokolade og/eller godteri? (Ja/Nei)

Ikke regn med sukkerfritt godteri eller pastiller

84b. Oppgi cirka antall kilo:

Eksempler:

- En stor plate melkesjokolade = 0,2 - 0,25 kg
- En liten pose smågodt (cirka 10 mellomstore biter) = 0,1 kg =100 g
- En plastboks med smågodt = cirka 1-2,5 kg

84c. Kjøpte du sukkerholdig brus/mineralvann, sider (alkoholfri eller <1% alkohol), leskedrikk (f.eks. CapriSonne, sportsdrikk) eller energidrikk? (Ja/Nei)

84d. Oppgi cirka antall liter:

- Et brett med mineralvann (24* 0,33 liter) = 8 liter
- En eske med Capri Sonne (10 * 0,2 liter) = 2 liter
- Multipack med 1,5 liter brus (4*1,5 liter) = 6 liter

84e. Kjøpte du sukkerfri brus/mineralvann, sider (alkoholfri eller <1% alkohol), leskedrikk (f.eks. sportsdrikk) eller energidrikk?

84f. Oppgi cirka antall liter:

- Et brett med mineralvann (24* 0,33 liter) = 8 liter
- Multipack med 1,5 liter brus (4*1,5 liter) = 6 liter

Utgitt av Folkehelseinstituttet

Mai 2021

Postboks 4404 Nydalen

NO-0403 Oslo

Telefon: 21 07 70 00

Rapporten kan lastes ned gratis fra

Folkehelseinstituttets nettsider

www.fhi.no